

E.T.A. HOFFMANN

FALU

GRUVA

ALEPH BOKFÖRLAG

En melankolisk sjöman lämnar havet för att söka mening och lycka i gruvbrytningens Falun. Där möter han en ung och vacker kvinna, som snart ska bli hans brud – men det verkar som om också underjordens makter vill ha honom. Liksom han tidigare lockades och skrämdes av havsdjupens mysterier, känner han nu samma åtrå och skräck inför underjordens vackra men kalla rike av skimrande metaller och ädelstenar.

Denna kusliga och fascinerande klassiker skrevs för 200 år sedan av den tyske författaren **E.T.A. Hoffmann** (1776–1822). Hans berättelse har förblivit den främsta litterära behandlingen av en händelse som skapade världssensation år 1719. Då hittades en fullständigt välbevarad men förstenad kropp i en gruvgång i Falun. En gammal kvinna kunde identifiera den som Mats Israelsson, en man hon varit trolovad med 42 år tidigare, innan han mystiskt försvann.

ISBN 978-91-87619-11-3

**Andra intressanta böcker, utgivna av
Aleph Bokförlag:**

Franz Oskar Wågman ("Sture Stig"): *Prinsessan av Bandalore* —
E.T.A. Hoffmann: *Två fantasistycken* — *Studier i svart* (artikel-
antologi) — Bram Stoker och "A-e": *Mörkrets makter* — *Fanta-
sins urskogar* (artikelantologi) — Aurora Ljungstedt: *Mord och
andeväsen* — *På slaget tretton: berättelser efter midnatt* (antologi)
— *Nattens paradys: svenska sällsamheter* (antologi) — *Skuggor vid
aftonlampan: 30 nattstycken* (antologi) — H.P. Lovecraft: *Sökan-
det efter det drömda Kadath* — William Hope Hodgson: *Rösten i
mörkret* — *Syner i natten: ett skräckgalleri* (antologi) — *Berättelser i
svart* (antologi) — *Likkistförsäljaren* (antologi) —
J. Sheridan Le Fanu: *Grönt te* — m.fl.

Besök

www.alephbok.com

Klassisk och nyskriven fantastik

Ernst Theodor Amadeus
HOFFMANN
FALU GRUVA

Med illustrationer av Hugo Steiner-Prag
och presentation av Rickard
Berghorn

Översättning av
Karl Benzon

ALEPH

Bokförlag

Ernst Theodor Amadeus Hoffmann: "Falu Gruva" ("Die Bergwerke zu Falun", 1819) i översättning av Karl Benzon (1862-1914). Från *Fantasiens mästerverk* vol. 1 (Stockholm: Gullberg 1909). Översättningen återger originaltexten i oförkortat skick och är moderniserad samt korrigerad. Bilden på titelsidan är gjord efter en teckning av Adam Leye i uppsatsen *Metallici Assessorus Narratio accurata de cad-avere humano in fodina Cuprimontana ante duos annos reperto* (1722).

Illustrationerna av **Hugo Steiner-Prag** (1880-1945) kommer dels från "The Mines of Falun" och andra noveller i *The Tales of Hoffmann* (New York: The Heritage Press 1943) och dels från Gustav Meyrink's *Der Golem* (Leipzig: K. Wolff 1916).

Bilden på omslagets framsida är en beskuren
målning av **Ilja Repin** (1844-1930),
Sadko i undervattnets rike (1876).

Omslaget är formgivet av Nicolas Krizan.

© 2018 Aleph Bokförlag och respektive upphovsman. Inlagan
är formgiven av Rickard Berghorn. Första upplagan.
Tryckt av Unitedprint AB, Solna 2018.

ISBN 978-91-87619-11-3

Innehåll

FÖRORD

”DEN FÖRSTENADE GRUVDRÄNGEN”
I VERKLIGHET OCH DIKT ... 7

Av Rickard Berghorn

FALU GRUVA ... 17

Av E.T.A. Hoffmann

[Blank sida]

”Den förstenade gruvdrängen” i verklighet och dikt

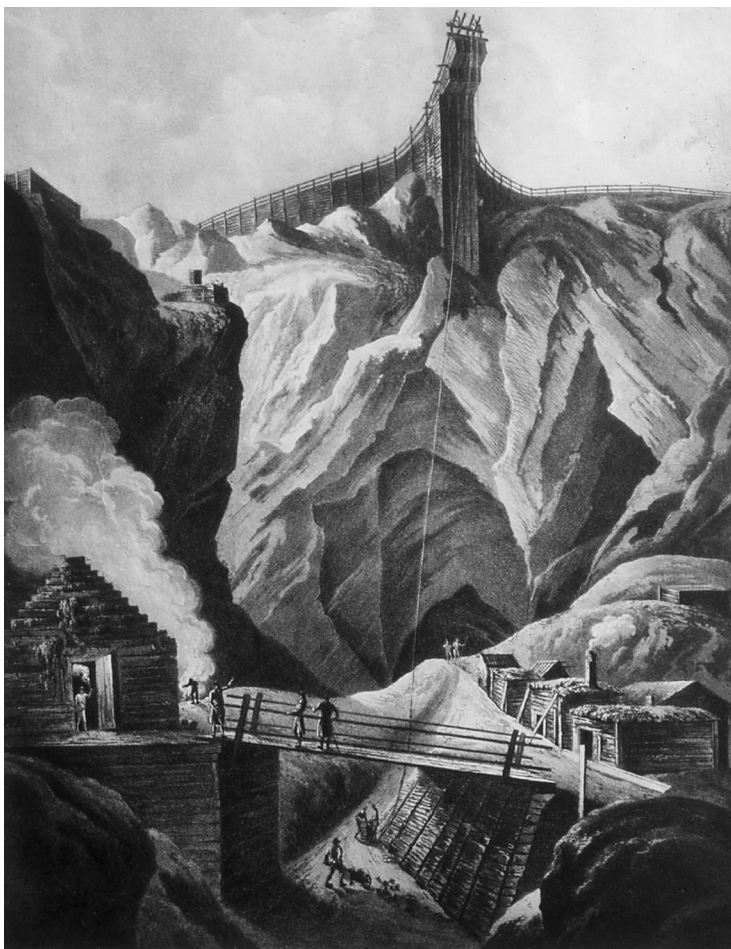
”Falu gruva” (1819) är ett klassiskt nattstycke av fantastikmästaren E.T.A Hoffmann (1776-1822), Tysklands Edgar Allan Poe om man så vill. Hoffmanns fabulösa och kusliga novell, där sorg och saknad blandas med kärlek och övernaturligheter som gränsar till sinnessjukdom, har förblivit den mest klassiska versionen av ett motiv som var populärt i hela västvärlden: den verkliga historien om ”den förstenade gruvdrängen” Mats Israelsson, kallad Fet-Mats.

2019 är det inte bara 300 år sedan Mats Israelssons kropp upptäcktes i gruvgången över 40 år efter sin död och han åter mötte sin trolovade kvinna; det är också 200 år sedan Hoffmanns kusliga och bitterljuva klassiker såg dagens ljus.

FET-MATS I FALU GRUVA

Ordet ”fet” hade på 1600-talet inte den specifika innebörd som det har idag. Att Mats Israelsson kallades Fet-Mats berodde på att han var en reslig och robust karl, och hans smeknamn betydde snarare Stor-Mats.

Mats (eller Matts) Israelsson föddes i Boda by i Svärdsjö socken två mil nordost om Falun; det exakta födelseåret är okänt. I ungdomen tog han tjänst som gruvdräng (lärjunge) hos en Jonas Pehrsson på Dikarbacken, en välbeställd bergsmansgård nära gruvan. Antingen på hösten 1676, men mest sannolikt tretton dagar innan Långfredagen 1677, försvann han spårlöst sedan han gått ner i det gruvschakt som kallades Mårdskinnsfallet. Han skulle

"Stora Stöten" i Falu koppargruva. Den gigantiskt öppningen bildades när gruvan störtade samman midsommardagen 1687.

tända den eld som alltid var nödvändig vid gruvbrytning i äldre tider. Eftersom det farliga krutet användes sparsamt, mjukades berget upp genom stark upphettning och kunde sedan bearbetas med hackor och spett.

Mårdskinnsfallet hade länge varit ur bruk och var nu fyllt med vatten, när några gruvearbetare från ett grannschakt 42 år senare,

2 december år 1719, spräckte en vägg till det övergivna schaktet. Med vattnet som forsade fram följde ett lik som till synes var helt färskt, som om mannen dött helt nyligen. Mats Israelssons kropp hade blivit perfekt konserverad i det järn- och kopparvitriolhaltiga vattnet. Tydligen råkade Fet-Mats ut för något slags olycka, antagligen ett mindre ras i gruvgångarna, eftersom hans båda ben var avslagna.

Flera numera åldriga vänner till Fet-Mats kunde identifiera honom, däribland en gammal kvinna som han hade varit förlovad med, Margreta Olsdotter. Det hade lyst första gången för dem i kyrkan strax innan han mystiskt försvann. Upptäckten skapade sensation i vetenskapliga kretsar och inte minst hos allmänheten, där man inte tackade nej till en kuslig, tragisk och romantisk historia direkt från verkligheten.

Väl återkommen till markytan stelnade liket inom kort, blev kolsvart och betraktades som ”petrifierad” (förstenad). Det var en sanning med modifikation; huden och köttet liknade snarare hornämne, alltså det som naglar och horn består av, och kunde skäras igenom med kniv.

LIKET I GLASSKÅPET

Margreta Olsdotter gjorde anspråk på kroppen och krävde att den genast skulle begravas, men inflytelserika personer hade andra planer. Det finns uppgifter om att Margreta fick betalt för att överlämna kroppen. Medicinska Kollegiet i Stockholm ville ha liket, men det stannade i Falun.

Det nu svartnade liket ställdes ut som turistattraktion i ”gruvstugan”, Falu gruvas offentliga kontor och domstolsbyggnad, där det drog till sig stora skaror nyfikna människor från hela världen. ”Den förstenade gruvdrängen”, där han stod prydligt placerad i ett blått valvformat skåp med glasdörrar, blev således utmärkt reklam för gruvnäringen i Falun, som redan var välkänd världen över. Och Fet-Mats blev en av de mest berömda svenskarna genom tiderna.

På 1740-talet omplacerades Fet-Mats till ett rum i anslutning till ammunitionsförrådet, fortfarande för allmän beskådan, men

blev kvar där under blott några år. Kroppen hade börjat vittra sönder och sprida liklukt omkring sig. Därför jordfästes Mats Israelsson under en storslagen begravningsceremoni år 1749, då han fick äran att begravas under golvet inne i Stora Kopparbergs kyrka, där dignitärer annars brukade bli jordfästa och inte vanliga gruvarbetare.

Där fick han dock inte vila i frid.

Köp boken i din bokaffär och läs vidare!

Eller beställ den direkt från förlaget:

www.alephbok.com

WEIRD WEBZINE

FANTASTIK & VERKLIGHET

... är Aleph Bokförlags nya tidskrift – gratis på nätet! Ett webzine för klassiska och moderna sällsamheter, historiska och nutida märkligheter: Skräck, fantasy & science fiction i bok och film, bisarr vetenskapshistoria, steampunk, verkliga brott... Artiklar publiceras fyra gånger varje år och ligger tillgängliga under tre månader. Därefter utges de i bokform.

www.weirdwebzine.com

Film- & bokrecensioner

— Krönikor — E.T.A. Hoffmann — Poltergeisten
i fakta och fiktion — Sweeney Todd — Dekadens — Svensk
1800-tals-science fiction — Gustav Meyrink —
Edgar Allan Poe — Jack the Ripper — H.P.
Lovecraft — Och mycket annat.

TIMAIOS PRESS

... är del av Aleph Bokförlag. Utger tankeväckande och märkliga böcker för dig som är intresserad av kuriosa, spekulationer, idé- och vetenskapshistoria. Förlaget publicerar fakta och skönlitteratur för såväl fackmannen som den intresserade lekmannen. Utgivningen är på svenska och engelska.

www.timaiospress.com

Böcker av och om:

Epikuros — Lucretius — Atomism — Francis
Bacon — H.P. Lovecraft — Camille Flammarion — Diogenes
Laërtius — Emanuel Swedenborg — Erasmus Darwin —
E.T.A. Hoffmann — Platon — Andrew Crosse —
Och annat.